

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РІВЕНЬ КОНЦЕНТРАЦІЇ ТА СТРУКТУРУ НАЦІОНАЛЬНИХ РИНКІВ

Дослідження процесів концентрації ринків у межах кожної країни, а також формування антимонопольної політики, спрямованої на їх регулювання, вимагає врахування тенденцій розвитку світової економіки. Однією із таких тенденцій на межі XX-XXI ст. стала прогресуюча глобалізація, тобто якісно новий етап розвитку інтернаціоналізації господарського життя. Вона стала важливим аспектом сучасної світогосподарської системи, однією з найвпливовіших сил, які визначають шлях розвитку нашої планети.

Загальновідомо, що глобалізація – це багаторівневе явище, яке охоплює регіональну та національну економіки (макрорівень), товарні, фінансові та валютні ринки, ринки праці (мезорівень), а також окремі компанії (мікрорівень).

На макроекономічному рівні це явище проявляється у прагненні держав та інтеграційних об'єднань до економічної активності поза межами своїх кордонів за рахунок лібералізації торгівлі, зняття торговельних та інвестиційних бар'єрів, створення зон вільної торгівлі, тощо.

На мікроекономічному рівні глобалізаційні тенденції проявляються у розширенні діяльності підприємницьких структур поза межами внутрішнього ринку, тобто в транснаціоналізації їх бізнесу.

На мезорівні результатом глобалізації стає зміна конкурентної структури різних галузей економіки. Так, з одного боку, лібералізація торгівлі та зниження вхідних бар'єрів стимулюють входження на ринок іноземних компаній, результатом чого стає зниження рівня його концентрації та підвищення інтенсивності конкуренції.

З іншого боку, діяльність великих іноземних підприємств та ТНК на внутрішніх ринках зумовлює витіснення з них менш конкурентоспроможних національних компаній, що підвищує рівень концентрації та посилює олігополістичні тенденції у деяких галузях промисловості.

На нашу думку, ключовими аспектами впливу глобалізації на структуру національних ринків є наступні:

1. Всесвітня лібералізація економічних відносин, яка знайшла своє відображення в міжнародному праві та в національному законодавстві багатьох країн. Найбільш суттєвими змінами в умовах регулювання стали лібералізація режимів торгівлі і прямих іноземних інвестицій, економічна інтеграція на рівні регіонів та держав, а також утворення інших інтеграційних угруповань, існування та діяльність Світової організації торгівлі, процеси приватизації в розвинутих країнах, трансформаційних економіках, а також в країнах, що розвиваються.
2. Лібералізація транскордонного руху капіталу, результатом якої стало можливість придбання цінних паперів іноземцями. Це, в свою чергу, сприяє фінансуванню міжнародних угод щодо злиттів та поглинань на основі обміну акціями. Крім того, відбулися зміни на ринках капіталу, активізувалася діяльність ринкових посередників та з'явилися нові фінансові інструменти. Необхідно звернути увагу й на те, що лібералізація також сприяла появі принципово нових можливостей для отримання транскордонних позик та кредитів, депозитів в іноземній валюті та портфельних інвестицій. Розвиток фондових ринків дозволяє компаніям мобілізувати значні фінансові ресурси за допомогою банків та шляхом емісії облігацій.
3. Поява нових суб'єктів ринку – транснаціональних корпорацій, роль яких у розвитку національних держав зокрема та світової економіки в цілому невпинно зростає. Свідченням цього є те, що в сучасних умовах ТНК контролюють понад 50% світового

- промислового виробництва, понад 60% світової зовнішньої торгівлі та близько 80% світової бази патентів та ліцензій на нову техніку, технології та ноу-хау.
4. Ускладнення механізмів конкуренції, результатом чого стає зміна структури окремих ринків, оскільки з метою виживання підприємства укрупнюються. Це призводить до підвищення рівня концентрації ринків. Олігополія стає найпоширенішою ринковою структурою як така, що найбільшою мірою відповідає вимогам науково-технічного прогресу та боротьбі за конкурентні переваги. У другій половині 90-х років минулого століття у високотехнологічних галузях формуються так звані «жорсткі» олігополії, які відповідають за економічне зростання та конкурентоспроможність країн.
 5. Зниження витрат на транспортування та комунікації, що призводить до розширення географічних меж ринку діяльності компаній, у тому числі і за рамки національних держав. Нові інформаційні технології дозволяють цим компаніям керувати інтернаціоналізованими контурами на відстані.
 6. Розширення товарних меж ринку внаслідок швидкого розвитку та поширенню технологій, який створює можливості для виробництва нових товарів і послуг. Це призводить до посилення інтенсивності конкуренції та зниження рівня концентрації ринку, оскільки збільшується кількість ринкових учасників та посилюється розпорошеність ринкових часток між ними.
 7. Зниження бар'єрів входу, зумовлене швидким поширенням інформації та технологій в глобальній економіці, результатом якого стає зниженню транспортних витрат та розвитку комунікаційних технологій. Зниження вхідних бар'єрів прискорило розвиток реального та фінансового сектору за рахунок збільшення кількості учасників на ринку, а отже і посилення конкуренції між ними, а також прискорення передачі та збільшення обсягу інформаційного потоку.
 8. Уніфікація національних правових систем, процедур взаємодії, правил міжнародної торгівлі, інших інститутів, в тому числі і конкурентної політики. Вона призвела до універсалізації умов ринкової взаємодії, суттєвого спрощення процедури проникнення на ринок, що відповідним чином відобразилось на кількості злиттів та поглинань та рівні концентрації ринків.

Таким чином, можемо зробити висновок, що вплив глобалізації на рівень концентрації та структуру національних ринків є суперечливим та багатограним.

З одного боку, дерегуляція економічної діяльності та лібералізація економічних відносин створюють умови для зростання кількості господарюючих суб'єктів на тому чи іншому географічному та товарному ринку, а тому за інших рівних умов сприяють зростанню конкуренції та зниженню рівню концентрації.

З іншого боку, інтенсивна конкуренція, яка вимагає використання суб'єктами господарювання якісно нових способів ведення їх діяльності, а відповідно і значних затрат матеріальних, людських та фінансових ресурсів, а також діяльність ТНК призводять до посилення монополістичних тенденцій в економіці, зростання рівня концентрації національних ринків та тяжіння їх структури до олігопольної моделі. Для нівелювання негативного впливу глобалізації на ефективність функціонування національних ринків необхідним є впровадження дієвих заходів конкурентної політики, які б одночасно сприяли розвитку конкуренції та дозволяли відстоювати інтереси національних компаній на міжнародній арені.